

Lapsiasiavaltuutetun toimistolle

Lausuntopyyntö LAPS/38/2018 (14.6.2018)

SUOMEN VANHEMPAINLIITON LAUSUNTO LAPSIASIAVALTUUTETUN VUOSIKIRJAA 2019 VARTEN

Suomen Vanhempainliitto kiittää lapsiasiavaltuutettua lausuntopyynnöstä ja esittää vuoden 2019 vuosikirjan teemaan ”Kansallinen lapsipolitiikka – onko sitä?” seuraavaa. Vanhempainliitto arvioi päättymässä olevan hallituskauden vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin erityisesti varhaiskasvatuksen ja koulun näkökulmista.

Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola i Finland kartoittavat joka toinen vuosi peruskoululaisten vanhempien näkemyksiä koulusta, kouluhyvinvoinnista ja vanhempien osallisuudesta koulu yhteisöissä Vanhempien Barometri -kyselyllä. Kyselyn aineisto kerättiin keväällä 2018 ja siihen vastasi noin 10 000 suomen- ja ruotsinkielistä vanhempaa. Kyselyn raportti julkistetaan 1.10. ja järjestöt toimittavat raportin Lapsiasiavaltuutetun toimistoon sen valmistuttua.

Lapsipolitiikka – onko sitä?

Lapsipolitiikka on Suomessa hajanaista, sirpaleista ja siitä johtuen myös epä johdonmukaista. YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että Suomesta puuttuu kattava lapsipolitiikan koordinaatio. Lapsen oikeuksien komitea korostaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpano edellyttää koordinoitua ministeriöiden välillä, keskushallinnon, alue- ja paikallistason välillä sekä julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan välillä.

Syksyllä 2015 käynnistetty Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma -kärkihanke on osaltaan pyrkinyt sovittamaan yhteen lapsi- ja perhepalveluita ja vahvistanut yhteistyötä erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden ja opetus- ja kulttuuriministeriön välillä. Maakunnallinen muutostyö on LAPEn puitteissa päässyt hyvin vauhtiin, mutta vaarana on, että hyvin alkanut muutostyö pysähtyy LAPEn rahoituksen päättyessä ja/tai Sote-/maakuntauudistuksen myötä. LAPE-muutosohjelmasta tekeillä olevan arvioinnin väliraportti antaa hyvän kuvan LAPEn onnistumisista ja haasteista. Sote- ja maakuntauudistus tulee korostamaan entisestään lapsi- ja perheasioiden koordinaation tarvetta. Lisäksi työelämän ja sosiaaliturvan uudistamisessa lapsinäkökulma on tärkeä.

Hallitus käynnisti kesäkuussa lapsiasiavaltuutetun ja lapsi- ja perhejärjestöjen pitkään peräänkuuluttaman kansallisen lapsistrategian valmistelun seuraavaa hallitusta varten. Lapsistrategia on tärkeä askel kohti lapsi- ja perhemyönteistä yhteiskuntaa ja sen edellyttämää johdonmukaista lapsi- ja perhepolitiikkaa. Kansallinen lapsistrategia on onnistuneesti toteutuessaan tärkeä lapsipolitiikan ohjauksen väline. Se mahdollistaa kokonaisnäkemysten muodostamisen, tavoitteiden asettamisen lapsipolitiikalle sekä tavoitteiden saavuttamisen seurannan.

Kansallinen lapsistrategia tulee vakiinnuttamaan myös lapsivaikutusten arvioinnin päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arviointi on kirjattu jo kolmen viimeisen hallituksen hallitusohjelmiin (2011, 2014 ja 2015). Siitä huolimatta lapsivaikutusten arviointi on edelleen vähäistä ja puutteellista. Silloinkin kun lapsivaikutusten arviointi tehdään, sillä ei välttämättä ole vaikutuksia päätöksiä tehtäessä.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1 kohta edellyttää, että kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Varhaiskasvatukseen ja koulutukseen liittyvässä lainsäädännössä ei ole säädetty lapsen edusta ja sen ensisijaisuudesta. Opetusministerin asettama kiusaamisen ehkäisy työryhmä (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>) esitti yhtenä kehittämisehdotuksenaan, että opetustoimen lainsäädäntöön lisätään vaatimus ottaa lapsen etu ensisijaisesti huomioon kaikessa opetustoimen päätöksenteossa ja toiminnassa. Yleinen, koko opetustoimintaa koskeva laintasoinen säännös vahvistaisi tämän keskeisen periaatteen asemaa lasta koskevassa ja lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa. Vanhempainliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että työryhmän ehdotus viedään varhaiskasvatusta ja koulutusta koskevaan lainsäädäntöön.

Eriarvoistumiskehitys tulee pysäyttää

Eriarvoisuus on kasvanut Suomessa jo yli vuosikymmenen ajan eikä suunta ole kääntynyt nykyisen hallituksen aikana. Eriarvoisuuden kasvusta on dokumentoitu toistuvasti, joten asia on päättäjien tiedossa. Eriarvoisuus on monien ongelmien yhteinen juuri.

Hyvinvointivaltion universaalien palvelujen, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun, perhevapaiden ja perhepoliittisten etuisuuksien sekä tasokkaan terveydenhoidon ylläpito ja kehittäminen luovat lapsille tasa-arvoisia mahdollisuuksia turvalliseen arkeen sosioekonomisista lähtökohdista riippumatta. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten, kuten lastensuojelun piirissä olevien, maahanmuuttaja- ja pakolais- sekä vammaisten lasten, palveluihin tulee kiinnittää erityisesti huomiota ja taata niille riittävät resurssit.

Suomen Vanhempainliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä huolehtia lapsia ja perheitä koskevan päätöksenteon yhteydessä siitä, että päätökset eivät lisää eriarvoistumiskehitystä. Pienituloisuuden ja köyhyyden lisääntymistä mm. pikkulapsiperheissä ei voida sivuuttaa. Lapsia ja perheitä koskevat universaalit palvelut on taattava kaikille ja niihin on varattava riittävästi resursseja.

Koulutus on tärkeä tasa-arvon vahvistaja ja ennaltaehkäisee syrjäytymistä. Varsinkin ennen kouluikää saatu varhaiskasvatus ja kasvatuksen tuki tasoittavat lasten perhetaustoista johtuvia eroja. Kuitenkin juuri varhaiskasvatukseen on tehty tällä hallituskaudella monia heikennyksiä. Uusimmat PISA-tulokset kertovat myös koulutuksen tasa-arvon heikkenemisestä ja nuorten syrjäytymisriskin kasvusta. Perusopintojaan

päättävien oppilaiden oppimistuloksissa on selvää heikkenemistä sekä oppimista haittaavien asenteiden vahvistumista. Kuntien, koulujen ja oppilaiden väliset osaamiserot ovat kasvaneet.

Suomen Vanhempainliitto on huolissaan tästä kehityksestä. Koulutuksen perusrahoitusta on leikattu ja koulutuksen kehittämistä on paikattu hankerahoituksilla. Suomalaisen koulutuksen kehittäminen vaatii jatkuvia, pitkän tähtäimen toimenpiteitä eikä yksittäisiä hankkeita ja projekteja. Kehittämistä tulee tehdä yhtenä jatkumona varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle saakka. Keskustelua myös oppivelvollisuuden pituudesta täytyy uskaltaa käydä.

Sekä varhaiskasvatusta että kaikkia koulutusasteita koskien Vanhempainliitto on huolissaan siitä, että yhdenvertaisuuslain tosiasiallista yhdenvertaisuusperiaatetta ei välttämättä ymmärretä ja osata mm. vammaisten lasten ja nuorten ihmisten kohdalla soveltaa. YK:n vammaissopimuksen artiklat ja yhdenvertaisuuslain kohtuullinen mukautus ja positiivinen erityiskohtelu tulisi nostaa vammaisten ja vahvaa, erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kohdalla esiin. Myös pitkäaikaissairaiden lasten asema niin varhaiskasvatukseen kuin koulun toiminnassa on varsin vaihteleva. Eri kuntien ja yksiköiden välillä on suuria eroja esimerkiksi siinä, miten diabeetikkolapset saavat koulupäivän aikana apua.

Perhevapaaudistus ja perheystävällinen työelämä

Perhevapaaudistus jäi tällä hallituskaudella valitettavasti toteutumatta. Vanhempainliitto on yhdessä muiden lapsi- ja perhejärjestöjen kanssa vaatinut, että uudistus tulee käynnistää välittömästi seuraavan hallituskauden alettua. Uudistus tulee kirjata osaksi hallitusohjelmaa ja siihen tulee varata riittävät resurssit. Palkansaajakeskusjärjestöjen ja lapsi- ja perhejärjestöjen vaatimus perhevapaaudistuksesta toimitettiin eduskuntaan toukokuussa 2018

(http://www.vanhempainliitto.fi/uutiset/759/jarjestojen_vaatimus_seuraavalle_hallitukselle_joustavampi_perhevapaamalli)

Perhevapaaudistukseen linkittyy myös perheystävällinen työelämä, jonka käytänteet hyvin toimiessaan vaikuttavat myönteisesti niin lasten kuin vanhempienkin elämään. Tässä asiassa on nähtävissä positiivista kehitystä, mm. useat työnantajat ovat tulleet esiin omien perheystävällisten käytänteidensä kanssa, mutta asiaa on syytä jatkossakin pitää painokkaasti esillä.

Alkoholilainsäädäntö

Uusi alkoholilaki tuli voimaan 1.3.2018. Suomen Vanhempainliitto on erittäin huolissaan lain vaikutuksista lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Alkoholilain kokonaisuudistus avaa oven kehitykselle, joka lisää alkoholin saatavuutta ja haittoja niin perheissä kuin lasten ja nuorten keskuudessa. Se kasvattaa hyvinvointi- ja terveyseroja, mikä on vastoin hallitusohjelman linjauksia ja sillä voi olla merkittäviä vaikutuksia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin. Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut, että Suomi tehostaa toimiaan nuorten alkoholin käytön vähentämiseksi. Alkoholin saatavuuden vapauttaminen on vastoin tätä suositusta.

Varhaiskasvatus

Hallituskaudella (2015-2019) on tehty huomattavia heikennyksiä varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusoikeus rajattiin 20 tuntiin niiltä lapsilta, joiden vanhemmat eivät ole kokopäiväisesti töissä tai opiskelemissa. Rajaus vaikuttaa erityisesti niihin lapsiin, jotka hyötyisivät eniten varhaiskasvatuksesta, esimerkiksi työttömien vanhempien lapset kuuluvat tähän ryhmään. Kaikki kunnat eivät ottaneet rajausta käyttöön, joten lapsiperheiden asema on erilainen eri puolella Suomea.

Ongelmallista on myös päiväkotiryhmien koon kasvattaminen, joka tehtiin tällä hallituskaudella. Tätäkään rajausta eivät kaikki kunnat ottaneet käyttöönsä. Lasten tilanne eri puolilla Suomea vaihtelee siis aikaisempaa enemmän, vaikka Suomen vahvuus pienenä maana perustuu siihen, että kaikilla lapsilla on samat lähtökohdat oppimiseen. Iso epäkohta on myös se, ettei päteviä lastentarhanopettajia ole päiväkodeissa riittävästi. Toimia henkilöstönsaataavuuteen on tehty lisäämällä koulutusmääriä, mutta työolosuhteissa on vielä kehittämisen varaa. Lasten näkökulmasta henkilöstön suuri vaihtuvuus on merkittävä varhaiskasvatuksen laatua heikentävä seikka.

Varhaiskasvatukseen saatiin vuonna 2016 uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka painottavat entistä vahvemmin lapsen tarpeisiin vastaamista, lapsen kuulemistä, lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioimista, välittävää huolenpitoa sekä leikin ja oppimisen mahdollistamista. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja vanhempien osallisuus on entistä vahvemmin varhaiskasvatuksessa mukana. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat otettiin kunnissa käyttöön 1.8.2017. Kansallinen koulutuksen arviointineuvosto julkisti 15.8. varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden käyttöönottoa koskevan arvioinnin, jonka mukaan varhaiskasvatussuunnitelmat antavat hyvät suuntaviivat varhaiskasvatustyölle, kuitenkin erityisesti lasten vasuissa ilmeni laadullisia ongelmia. Tulosten perusteella myös lasten yhdenvertaisuuteen varhaiskasvatuspalveluissa ja palvelujen tasaiseen laatuun tulee kiinnittää huomiota.

Myönteistä on se, että uusi varhaiskasvatuslaki hyväksyttiin kesäkuussa 2018. Laki on pääosin hyvä, mutta siitä jäi puuttumaan lapsen tarvitseman tuen määrittely. Varhaiskasvatuksessa on otettava käyttöön samanlainen tuen kolmiportaisuus kuin perusopetuksen puolella. Mitä varhemmin lasta tuetaan kehityksessä ja oppimisessa, sen paremmat tulokset voidaan saavuttaa.

Viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatuskokeilu (20 h) käynnistyi elokuussa 2018. Tavoitteena on saada enemmän viisivuotiaita mukaan toimintaan, jotta pääsisimme lähemmäs muiden pohjoismaisten ja eurooppalaisten valtioiden osallistumisaktiivisuutta. Tutkimusten mukaan säännöllinen varhaiskasvatukseen osallistuminen tasoittaa lasten myöhempiä koulupolkuja.

Perusopetus

Vanhempainliitto on ollut mukana Peruskoulufoorumissa, joka luovutti helmikuussa tavoitteet ja toimet peruskoulun uudistamiseen (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160572/Tasa-arvoisen%20peruskoulun%20tulevaisuus.pdf>). Vanhempainliitto on tyytyväinen tavoitteisiin ja toimiin ja toivoo, että ne lähtevät toteutumaan myös käytännössä ja että eri tahot sitoutuvat niiden edistämiseen.

Perusopetuksen uudet opetussuunnitelman perusteet, joiden mukaiset opetussuunnitelmat otettiin peruskouluissa käyttöön portaittain syksystä 2016, toivat paljon myönteistä oppimisympäristöihin,

opettamiseen ja oppimiseen. Haasteena on, miten nämä tärkeät asiat muuttuvat niukkien resurssien aikana osaksi koulujen arkea.

Tulevaisuuden sivistyskunnassa koulun tulisi kouluikäisten lasten kohdalla olla se hyvinvointikeskus, joka tukee jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä. Koulut tavoittavat lähes koko ikäryhmän, joten niiden ympärille on luonnollista ja toimivaa rakentaa lasten ja nuorten hyvinvointia vahvasti ja moniammatillisesti tukeva arki ja oppimisympäristö. Samalla monen lapsen sekä nuoren tarvitsema moniammatillinen tuki olisi helposti heidän käytettävissään, kun se olisi luontevasti saavutettavissa koulun seinien sisällä. Lasten ja nuorten ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin edistäminen laajalla asiantuntijaryhmällä koulussa toisi lasten ja nuorten lisäksi koulun opettajien käyttöön ja tueksi sosiaalisen, pedagogisen, fyysisen ja psyykkisen asiantuntijuuden.

Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet painottavat entistä enemmän oppilaiden osallisuutta kouluyhteisöissä. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla on mahdollisuus osallistua koulun toiminnan kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä lasten asemaan liittyvistä asioista. Vaikka oppilaiden kuulluksi tuleminen on parantanut, 43 % peruskoululaisista ei tiedä, miten koulun asioihin voi vaikuttaa. Lasten kuulemisessa on usein kyse edustuksellisesta kuulemisesta, joka kouluissa toteutuu oppilaskunnan kautta. Tällöin jokaisen lapsen oikeus osallistua ja ilmaista mielipiteensä itseään ja kasvuyhteisöään koskevissa asioissa jää koulussa toteutumatta.

Uusi opetussuunnitelma painottaa myös kodin ja koulun yhteistyön tärkeyttä ja vanhempien osallisuutta lasten koulunkäynnin tukemisessa ja kouluyhteisöissä. Vanhempien osallisuus ei ole merkittävästi lisääntynyt kouluissa. Oppilaiden ja vanhempien osallisuus on vähäistä myös yhteisöllisessä oppilashuollossa, jossa koko kouluyhteisön tulisi olla mukana. Työtä lasten ja nuorten osallisuuden sekä vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi tulee jatkaa varhaiskasvatus-, koulu- ja oppilaitosyhteisöissä.

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Valtion ja kuntien tulee osoittaa riittävät taloudelliset voimavarat opetuksen toteuttamiseen. Suomen Vanhempainliitto esittää huolensa siitä, että opetuksen maksuttomuudesta ollaan lipeämässä ja oppilaiden vanhemmille / vanhempainyhdistyksille esitetyt odotukset lasten koulunkäynnin ja koulun toiminnan taloudellisesta tukemisesta jatkuvat. Toiveet koskevat niin liikunta- kuin opetusvälineitä, kuten tietotekniikkaa tai jopa oppikirjoja. Hallituskauden yhtenä kärkihankkeena on laajentaa oppimistapoja ottamalla käyttöön digitaalisia oppimisympäristöjä. Kuntien ja koulujen käytössä olevat digitaaliset materiaalit ja tietotyövälineet vaihtelevat suuresti, ja osassa kunnissa oppilaat käyttävät koulussa myös omia laitteitaan. Opetuksen digitalisointi ja tietotekniikan käytön lisääminen opetuksessa tulee toteuttaa opetuksen järjestäjän rahoituksella. Perusopetuksen maksuttomuudesta tulee pitää tiukasti kiinni, ja perusopetusta tulee järjestää ilman oppilaalle ja hänen perheelleen aiheutuvia kustannuksia.

Suomen Vanhempainliitto haluaa tuoda esiin huolensa oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumisesta. Oppimisen ja koulunkäynnin tukea uudistettiin vuonna 2010 ja vuonna 2014 voimaan tullut oppilashuollon lainsäädäntö toi siihen vielä muutoksia. Vanhempainliitto saa vanhemmilta paljon viestejä oppimisen ja koulunkäynnin tuen toimimattomuudesta. Tuen saatavuus, määrä ja laatu vaihtelevat kunnissa ja kouluissa ja ovat tällä hetkellä aivan liian paljon riippuvaisia lapsen ja perheen asuinpaikkakunnasta. Tuen toteutumisessa lapsen etu ei toteudu eikä tuki toteudu lapsen tarpeita vastaavasti. Tuen toimimattomuudesta kertoo paljon Oulun erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tilanne, josta lasten vanhemmat ja omaishoitajat ovat tehneet joukkokantelun Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon

(<https://yle.fi/uutiset/3-10261119>). Osa Oulun kaupungin toimista on jätetty myös eduskunnan oikeusasiamiehen, sekä Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

Koulutuksen inklusioperiaate ei toteudu lapsia palvelevalla tavalla, jos siihen ei ole osoittaa riittäviä resursseja, kuten avustajapalveluita. Suuret luokkakoot ja erityisopetuksen tarpeessa olevien lasten määrän kasvaminen (neuropsykiatriset diagnoosit ovat lisääntyneet viime vuonna huomattavasti) ovat kestämaton yhtälö.

Vanhempainliitto haluaa nostaa esiin huolensa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan saavutettavuudesta ja riittävydestä. Aamu- ja iltapäivätoiminta ei toteudu lasten edun mukaisesti. Aamu- ja iltapäivätoimintaa on tarjolla kunnissa vaihtelevasti eikä sitä ole tarjolla kaikille sitä tarvitseville. Kaikki ekaluokkalaisetkaan eivät pääse mukaan toimintaan ja usein vanhemmat toivovat, että sitä olisi tarjolla myös kakkos- ja kolmasluokkalaisille. Myös aamutoiminnalle ennen koulupäivän alkua olisi tarvetta ja sitä tarvitaan paljon lisää. Hallitus nosti aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja tuntuvasti vuonna 2016, mikä osaltaan vaikeutti osan lapsista osallistumista aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Vanhempainliitto esittää huolensa myös koulukuljetusten järjestämisestä. Kouluverkon harventuessa koulumatkat pitenevät ja yhä useampi lapsi on koulukuljetuksen piirissä. Perusopetuslaissa määritelty oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön koskee myös koulumatkoja. Kuntien on huolehdittava siitä, että jokaisen lapsen koulumatka on turvallinen sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden kohtuullinen. Koulukuljetuspäätöksiä ja niihin liittyviä järjestelyjä tulee tehdä lapsen näkökulmasta lapsen ikä huomioiden, ei mekaanisin mittarein.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on viestinyt jo pitkään siitä, että monen lapsen koulumatka lähentelee Itä-Suomessa lain sallimaa ylärajaa (alakoululaisella 2,5 tuntia päivässä). Koulumatka voi olla ajallisesti pitkä, vaikka koulu sijaitsisi lähelläkin kotia, kun kunnat optimoivat koulukuljetuksia (<https://yle.fi/uutiset/3-10342848>). Yhä useamman lapsen koulumatka pitää koulukuljetuksen lisäksi sisällään pitkiä, jalan kuljettavia osuuksia esimerkiksi huonosti valaistuilla tai hoitamattomilla tieosuuksilla, mikä huolestuttaa erityisesti esiopetusikäisten ja pienten koululaisten vanhempia.

Vanhempainliitto nostaa esiin vielä hallitusohjelman perusopetusta koskevia tavoitteita ja arvioi niiden toteutumista. Hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on parantaa koulurauhaa ja varmistaa opettajien mahdollisuudet keskittyä perustehtäväänsä eli opettamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän pohtimaan kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa. Tehtävä piti sisällään varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen ja työryhmän tehtävä oli etsiä keinoja puuttua kiusaamiseen ja ehkäistä kiusaamista. Työryhmä antoi monia tärkeitä kehittämissuhteita kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Vanhempainliitto oli mukana työryhmässä ja pitää tärkeänä, että kehittämissuhteiden edellyttämiä toimia viedään aidosti eteenpäin ja niiden vaikutuksia kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen seurataan. Kiusaamisen ehkäisyyn tulee olla kouluissa jatkuvasti huomion kohteena ja siihen puuttumiseen tulee etsiä keinoja.

Hallitusohjelman tavoitteena on, että jokainen peruskouluikäinen liikkuu tunnin päivässä. Tavoitteeseen pyrittiin mm. laajentamalla Liikkuva koulu -hanke valtakunnalliseksi. Keväällä 2017 hanke laajeni myös toisen asteen oppilaitoksiin. Liikkuva koulu -hankkeesta on saatu kouluissa paljon hyviä kokemuksia: koulupäivään on saatu lisää liikumista, liikumisen lisäämiseen ovat osallistuneet muutkin kuin liikunnanopettajat, oppilaiden osallisuus ja kouluhyvinvointi ovat vahvistuneet, millä on myönteisiä vaikutuksia myös

oppimiseen. Suomen Vanhempainliitto esittää huolensa siitä, miten liikkuva koulupäivä saadaan pysyväksi osaksi koulujen arkea, kun hanke ja opetuksen järjestäjille suunnattu rahoitus päättyvät.

Hallitusohjelman tavoitteena on lisätä ja monipuolistaa kieltenopiskelua. A1 -kielen opiskelun aloittamista perusopetuksen ensimmäisellä luokalla kokeiltiin ja kielenopetuksen varhentaminen ollaan viemässä tämän hallituksen aikana lainsäädäntöön, jolloin se koskee kaikkia ekaluokkalaisia. Vanhempainliitto pitää kielenopetuksen varhentamista myönteisenä. Kielenopetuksen varhentaminen mahdollistaa lasten kielellisen herkkyyskauden hyödyntämisen. Ehdotus kielenopetuksen varhentamisesta edistää osaltaan koulutuksellisesta tasa-arvoa: se tarjoaa kaikille oppilaille tasapuoliset mahdollisuudet varhaiseen kielenopetukseen. Tällä hetkellä se on mahdollista vain osassa kunnista. Vanhempainliitto pitää tärkeänä myös sitä, että A1 -kielen varhentaminen koskee kaikkia lapsia, myös tukea tarvitsevia. Varhennetun kielenopetuksen tulee olla lapsia innostavaa, toiminnallista ja alkuopetukseen soveltuvaa.

Toinen aste

Suomen Vanhempainliitto oli mukana Pelastakaa Lapset ry:n ja opiskelijajärjestöjen kanssa käynnistämässä Maksuton toisen asteen koulutus kaikille -kansalaisaloitetta ja katsoo, että yhdenvertaiset mahdollisuudet toisen asteen opintoihin taataan vain sillä, että oppikirjat ja -materiaalit ovat toisen asteen koulutuksessa maksuttomia. Selvitykset osoittavat, että vähävaraisia opiskelijoita jää hakeutumatta esimerkiksi lukiokoulutukseen kalliiden kirja- ja materiaalikustannusten vuoksi. Kaikilla nuorilla tulee olla mahdollisuus opiskella toisella asteella. Opiskelupaikan valinnan tulee lähteä opiskelijan yksilöllisistä kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista eikä siitä, mihin koulutukseen nuorella ja nuoren perheellä on varaa. Kansalaisaloite on eduskunnan käsittelyssä.

Eduskunta hyväksyi 21.6.2018 uuden lukiolain. Vanhempainliitto pitää lukiolakia pääsoin oikeansuuntaisena. Vanhempainliitto haluaa tuoda esiin, että lukiokoulutukselle asetetaan suuria tavoitteita samaan aikaan kun lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt. OKM:n lukioselvityksen (https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lukioselvitys-lukiokoulutusta-arvostetaan-haasteina-tulevaisuuden-osaamistarpeet) mukaan lukiota käyvistä tytöistä noin viidennes ja pojista hieman alle 10 prosenttia kokee koulu-uupumusta. Uupumisriski on erityisen suuri niillä, jotka asettavat korkeita tavoitteita koulumenestykselle ja kasaavat itselleen lukiossa suuren työmäärän. Paineet lukio-opiskelua ja ylioppilastutkintoa kohtaan kasvavat entisestään, kun ylioppilastutkinnon painoarvo lisääntyy korkeakouluvalinnoissa. Vanhempainliitto muistuttaa, että myös lukioissa tulee kiinnittää huomiota opiskelijoiden työmäärään ja määritellä työmäärä sellaiseksi, että opiskelijalle jää riittävästi aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan.

Sisäilmaongelmat

Oppilaiden oikeus turvalliseen varhaiskasvatus-/oppimisympäristöön vaarantuu, kun päiväkotitai koulurakennuksissa on sisäilmaongelmia. Sisäilmaongelmat voivat aiheuttaa lapselle elinikäisen sairauden ja toimintakyvyn alenemisen eikä oikeus saada opetusta toteudu kaikkien sisäilmasta sairastuneiden lasten kohdalla. Pahimmillaan sisäilmaongelmat syrjäyttävät lapsia ja nuoria.

Sisäilman vuoksi oireilevat tai sairastuneet lapset eivät välttämättä pysty käymään täysipainoisesti koulua koulurakennuksessa. Kunta- ja koulukohtaiset erot siinä, miten opetus tällaisessa tilanteessa järjestetään,

ovat suuria. Joissakin kunnissa ei olla valmiita tekemään lainkaan erityisiä opetusjärjestelyjä sisäilmasta sairastuneille. Tällöin ainoaksi vaihtoehdoksi jää se, että vanhempi ottaa lapsen kotiopetukseen omalla päätöksellään ja vastuu oppivelvollisuuden suorittamisesta jää kokonaisuudessaan vanhemmille. Vanhempainliitto katsoo, että lapsen oirehtiminen tai sairaus ei ensisijaisesti saa johtaa tällaisiin ratkaisuihin. Jokaisella lapsella tulee olla opetuksen ja oppimisen lisäksi oikeus myös vertaissuhteisiin ja ystäviin.

Osana Terveet tilat 2028 -ohjelmaa sekä THL:n kansallista sisäilmaohjelmaa Suomen Vanhempainliitto, Kuntaliitto ja Opetushallitus ovat käynnistäneet yhteisen työn luodakseen prosessikuvauksen / mallin opetuksen järjestäjien ja vanhempien tueksi opetuksen järjestämisen mahdollisuuksista ja keinoista sisäilmaongelmatilanteissa.

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija